

Bankacılık Piyasa Yapısının Reel Ekonomi Üzerindeki Etkileri: Kuramsal ve Görgül Yazının Bir Taraması

Fatih Cemil ÖZBUĞDAY*

Öz

Bu araştırmada, bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkileri hakkındaki kuramsal ve görgül yazın taranmıştır. Kuramsal yaklaşımlar, “yapı-performans hipotezi” ve “bilgi-temelli hipotez” başlıkları altında sınıflandırılmış, konu ile ilgili görgül çalışmalar ise destekledikleri hipoteze göre kategorize edilmiştir. Görgül çalışmaların çoğunluğu bankacılık piyasasındaki pazar gücünün reel ekonomiyi olumsuz etkilediği savını iddia eden “yapı-performans hipotezi”ni desteklese de, tam tersi görüşü savunan “bilgi-temelli hipotez”in birçok durumda geçerli olabileceği görülmüştür. Ayrıca, bankacılık piyasasında pazar gücünün ölçümü üzerine eleştirel değerlendirmeler sunularak, bankacılık piyasasında rekabetin düzenleyici politikalarından, kamu müdahalesinden ve sahipliğinden ve kurumsal yapıdan bağımsız ele alınamayacağı tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bankacılık, Pazar Yapısı, Pazar Gücü, Reel Ekonomi, Ekonomik Büyüme*

The Effects of Banking Market Structure On Real Economy: A Review of The Theoretical and Empirical Literature

Fatih Cemil ÖZBUĞDAY

Abstract

In this study, the theoretical and empirical literature on the effects of the banking market structure on real economy is reviewed. The theoretical approaches to the subject matter are classified as “structure-performance hypothesis” and “information-based hypothesis”, and relevant empirical studies are categorized based on the hypothesis they support. Even though most empirical studies support the “structure-performance hypothesis”, which claims that the market power in the banking industry negatively affects real economy, it is seen there might be many cases where the opposite “information-based hypothesis” could be valid. In addition, critiques on the measurement of the market power in the banking industry are provided, and it is argued that competition in the banking industry cannot be assessed independent of regulatory policies, public intervention and institutional structure.

Keyword: *Banking, Market Structure, Market Power, Real Economy, Economic Growth*

GİRİŞ

Finans ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, iktisat ve finans yazınının en popüler araştırma konuları arasında yer almaktadır. Bu konuda yapılmış görgül araştırmaların temel sonucuna göre, finansal aracılığın düzgün işlemesi, kaynak dağıtımını daha etkin hale getirerek ekonomik büyümeyi olumlu bir şekilde etkilemektedir.^{1,2,3,4} Daha teknik bir ifadeyle, iyi işleyen finansal aracılık müessesesi kronizm (eş-dost kayırmacılığı) gibi aksaklıkları azaltarak, kıt finansman kaynaklarını daha nitelikli girişimcilere yönlendirir ve etkin olmayan yerleşik firmaların piyasadan çıkışını sağlar. Böylelikle, Schumpeteryan tarzı yaratıcı yıkım⁵ yoluyla ürün piyasalarını geliştirir.

Finansal aracılık hizmetlerinin önemli bir kısmı bankalar üzerinden verilmektedir. Dünya üzerinde birçok ekonomide, bankalar finansal mimarinin iskeletini oluşturmaktadır (Kıta Avrupası ve Japonya örneklerinde olduğu gibi). Özellikle, girişimcilerin yatırım yapmak için ihtiyaç duydukları dışsal finansmanın temel kaynağının bankalar olduğu ülkelerde banka kredileri, yeni firmaların ortaya çıkması ve gelişmesi, dolayısıyla da ekonomik büyüme ve istihdamın artması için önemli bir önkoşuldur.

Son yıllarda genel olarak bütün dünyada bankacılık piyasalarının yapısında radikal dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümün unsurları arasında ilk sırada serbestleşme ve konsolidasyon (birden fazla teşebbüsün, yeni bir teşebbüs oluşturacak şekilde bir araya gelmeleri⁶) gelmektedir.

¹ BECK, T., R. LEVINE ve N. LOAYZA (2000), "Finance and the Sources of Growth", *Journal of Financial Economics*, No: 58, s. 261-300.

² DEMİRGÜÇ-KUNT, A. ve V. MAKSIMOVIC (1998), "Law, Finance, and Firm Growth", *Journal of Finance*, No: 53, s. 2107-2137.

³ LEVINE, R. (1997), "Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda", *Journal of Economic Literature*, No: 35(2), s. 688-726.

⁴ LEVINE, R., N. LOAYZA ve T. BECK (2000), "Financial Intermediation and Growth: Causality and Causes", *Journal of Monetary Economics*, No: 46 (1), s. 31-77.

⁵ Yaratıcı yıkım süreci, Schumpeter'e göre kapitalizmin başlıca gerçeği olup bu süreç içerisinde ekonomik yapı sürekli olarak içeriden bir devrime uğrar, "eski" yok olur ve sürekli olarak "yeni" ortaya çıkar. SCHUMPETER, J. (1942), *Capitalism, Socialism and Democracy*, Harper, New York, US, s. 82.

⁶ REKABET KURUMU (2010), *Rekabet Terimleri Sözlüğü*, Rekabet Kurumu, Ankara, s.61.

Söz konusu konsolidasyon sadece ulusal bankacılık piyasalarında değil, uluslar arası bankacılık piyasalarında da görülmektedir. Gelişmekte olan birçok ülkede yabancı bankalar yerel bankacılık piyasasına girerken, birçok gelişmiş ülkede sınırlar arası birleşme ve devralmalar vuku bulmuştur. Küresel konsolidasyon dalgası, sadece aynı iş kolları içinde değil, aynı zamanda farklı iş kolları arasında da gerçekleşmiştir. Bunun neticesinde, örneğin, ticari bankacılık ve yatırım bankacılığı hizmetlerini birlikte sunan dev bankalar oluşmuştur. Yaşanan bütün bu dönüşüm ve konsolidasyon, politika yapıcılarını düşündürmeye başlamıştır. Politika yapıcılarının birincil endişesi, bu devasa kurumların karmaşıklığının ve büyüklüğünün hem bankacılık piyasasının disipline edici etkisini hem de düzenleyici kurumların düzenlemesinin etkisini azaltması ile ilgilidir. Ancak, belki de sözü edilen bu endişe kadar önemli ve makul bir başka endişe de, bankacılık piyasasının değişen bu yapısının reel sektör üzerindeki, dolayısıyla da ekonomik büyüme üzerindeki olası olumsuz etkileridir. Değişen bankacılık piyasa yapısı reel sektörde faaliyet gösteren veya sektöre girmek isteyen firmaları nasıl etkilemektedir? Bankalar arası birleşme ve devralmaların reel sektördeki firma davranışlarına olumsuz bir etkisi var mıdır? Ya da bankacılık piyasalarının serbestleşmesinin reel sektör aracılığıyla ekonomik büyümeye bir katkısı bulunmakta mıdır? Rosen'in⁷ de belirttiği gibi *“birçok ülkede bankacılıkta önemli değişikliklerle ve birçok gelişmekte olan ülkenin finansal sistemlerindeki hızlı dönüşümlerle birlikte, bankacılıktaki dönüşümlerin reel ekonomi üzerindeki taşıma etkilerini keşfetmek önemli olabilir”*. Zira firma sayısı, ortalama firma büyüklüğü ve firma büyüklüğü dağılımı gibi piyasa yapısı ölçüleri bir sektörün sermaye birikiminin ve ekonomik büyümeye katkısının önemli belirleyicilerindendir ve bankacılık piyasa yapısının bunları nasıl etkilediğini bilmek önem arz eder.

Bu ve benzeri soruları yanıtlamak için ekonomik araştırmacılar hem teorik hem de görgül birçok çalışmaya imza atmışlardır. Bu çalışmalarını en genel hatlarıyla “bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkileri” başlığı altında toplamak mümkündür. Bu çalışmada, bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerine etkilerini analiz eden akademik

⁷ ROSEN, R.J. (2004), “Comment on “Real Effects of Bank Competition” by Nicola Cetorelli”, *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 36(3), s. 559-562.

çalışmaların bir taraması yapılarak, ilgili yazının ulaştığı sonuçlar kategorize edilmiştir. En genel haliyle, “*yapı-performans hipotezini destekleyen çalışmalar*” ve “*bilgi-temelli hipotezi destekleyen çalışmalar*” olarak sınıflandırılan bu akademik çalışmalarda, bankacılık piyasasında pazar gücünü ölçmek için kullanılan değişkenler sınıflandırılmış ve bu değişkenlerin pazar gücünü ölçmede ne kadar uygun oldukları tartışılmıştır. İlgili yazının taranması ve pazar gücünün ölçülmesine yönelik yaklaşımların tartışılmasının ardından, konu ile ilgili yapılan çalışmalardaki araştırma tasarımına yönelik eleştiriler sunularak yapılacak araştırmalarda nasıl bir araştırma tasarımının benimsenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

1. BANKACILIK PİYASA YAPISININ REEL EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ HAKKINDAKİ KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkileri hakkındaki kuramsal yazının üzerinde durduğu, birbirine zıt sonuçları tahmin eden 2 temel yaklaşım bulunmaktadır: hipotez bazlı yapılan sınıflandırmada bu yaklaşımlar yapı-performans hipotezi ve bilgi-temelli hipotez olarak geçerken, bankaların pazar gücü ve reel ekonomi arasındaki ilişki bazında yapılan sınıflandırmada bu yaklaşımlar ise negatif ilişki ve pozitif ilişki olarak ele alınabilir. Negatif ilişkide, bankaların sahip olduğu pazar gücünün artmasının reel ekonomiye yansımalarının olumsuz olduğu söylenirken, pozitif ilişkide ise bunun tam tersi ifade edilmektedir. Hipotez bazında yapılan ayrımlar bir sonraki alt bölümde ayrıntısıyla açıklanmaktadır.

1.1. Yapı-Performans Hipotezi (Negatif İlişki)

Yapı-performans hipotezi, Beck ve diğerleri'nin⁸ ifade ettiği üzere standart ekonomi teorisinin pazar gücüne sahip firmalar için yaptığı öngörülerden yola çıkarak, bankacılık piyasasında pazar gücü olan bankaların mevduat sahiplerine daha düşük bir faiz önermek ve kredi alanlardan daha yüksek

⁸ BECK, T., A. DEMİRGÜÇ-KUNT ve V. MAKSIMOVIC (2003), “Bank Competition and Access to Finance: International Evidence”, *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 36(3), s. 627-648.

bir faiz talep etmek suretiyle kredi arzını kısıtlayarak firmalar için kredi maliyetini artırdığını, bunun da firmaların finansman maliyetlerini artırdığını ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle, bankaların sahip olduğu pazar gücü daha yüksek maliyetli ve hacimce daha az bir kredi arzına neden olmaktadır. Bunun sonucunda ise, reel sektörde faaliyet gösteren firmalar ihtiyaç duydukları finansmana uygun bir kredi faizinden ulaşamamaktadır. Yüksek faiz oranları, ekonomik bireylerin (şahıs ya da firma) girişimcilik güdülerini azaltmakta, araştırma-geliştirme (Ar-Ge) yatırımlarını sınırlamakta, dolayısıyla teknolojik ilerlemeyi ve verimlilik artışını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca sermaye maliyeti olarak değerlendirilen faiz oranları yükseldiği vakit, sermayenin maliyetini artırarak ekonomi içindeki sermaye birikimini engellemektedir.⁹ Bütün bu gelişmelerin toplamdaki beklenen net sonucu ise ekonomik büyümede düşüştür.

Bankacılık piyasasında pazar gücünün yukarıda sözü edilen olumsuz etkileri, kuramsal olarak daha detaylı şekilde Pagano¹⁰'nun çalışmasında açıklanmıştır. Pagano¹¹'nin modelinde, finansal piyasalardaki aksak rekabet, finansal aracılardan tasarruf sahiplerine verdikleri faiz oranı ile kredi alanlardan talep ettikleri faiz oranı arasındaki marjı artırarak hem tasarruf güdüsünü azaltmakta hem de kaynak maliyetlerini artırmaktadır. Finansal piyasalarda pazar gücünün ekonomik büyümeyi nasıl olumsuz etkilediğinin daha kapsamlı ve detaylı bir analizi ise Guzman'ın çalışmasında¹² yapılmıştır. Makalede, finansal sistemlerinin endüstriyel organizasyonu dışında her şeyi aynı olan iki ekonomi karşılaştırılmaktadır. Bu ekonomilerden birinde bankacılık piyasası rekabetçi iken, ikincisinde tekeli bir bankacılık piyasası vardır. Modelin sonuçlarına göre, bankacılık piyasasında tekel, sermaye stoğunu iki yolla etkilemektedir: kredi arzını kısıtlamak mümkün iken, tekelci bankalar rekabetçi bankalara göre

⁹ Daha ayrıntılı izahat için bkz. MILES, D., A. SCOTT ve F. BREEDON (2012), *Macroeconomics: Understanding the Global Economy*, Second Edition, John Wiley & Sons, West Sussex, UK, s. 90-91.

¹⁰ PAGANO, M. (1993), "Financial Markets and Growth. An Overview", *European Economic Review*, No: 37, s. 613-622.

¹¹ Pagano 1993, s.614-615.

¹² GUZMAN, M. (2000), "Bank Structure, Capital Accumulation, and Growth: A Simple Macroeconomic Model", *Economic Theory*, No: 16(2), s. 421-455.

krediyi daha fazla daraltmaktadır. Kredi arzını kısıtlamanın mümkün olmadığı senaryoda ise, bankacılık piyasasındaki pazar gücü aşırı izlemeye (*excessive monitoring*) yol açmak suretiyle etkin olmayan bir piyasa sonucuna neden olmaktadır. Bunun nedeni ise, pazar gücünden ötürü kredi faizlerinin yüksek olması neticesinde, kredi alanların başarısız olma olasılığının artmasıdır. Başarısızlık olasılığının artması, teknelci bankanın kredi verdiği ekonomik birimleri daha fazla izlemesine, dolayısıyla da izleme faaliyetleri için daha fazla kaynak kullanmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, teknelci banka kredi vermek için kullanacağı kaynağı izleme maliyetlerini karşılamak için kullanmakta ve etkinsiz bir piyasa çıktısına yol açmaktadır.

1.2. Bilgi-Temelli Hipotez (Pozitif İlişki)

Yapı-performans hipotezi, iktisat teorisinin tam bilgi varsayımı altında geçerliliği olan standart bir modelinin sonuçlarını dikkate alarak bankacılık piyasasında rekabet eksikliğinin, reel ekonomideki firmalar için olumsuz sonuçlar doğuracağını ileri sürmüştür. Ancak, bankacılık piyasasının karakteristikleri arasında yer alan bilgi asimetrisi problemleri pazar gücü ile kredi faizi arasında daha karmaşık ve farklı bir ilişkinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Petersen ve Rajan¹³ ile başlayan bilgi-temelli hipoteze göre yapı-performans hipotezi, ancak kredi sağlayan bankaların kredi alan firmaların borçlarını geri ödeyememesi durumunda gösterdikleri ipotekleri alabildiği ve bankaların borç alan firmaları herhangi bir bilgi asimetrisi olmadan dikkatli bir şekilde izleyebildiği bir ortamda geçerli olabilir.¹⁴ Eğer, bankalar kredi sağladıkları firmaları maliyetsiz bir şekilde izleyemiyor ise, bankaların izleme aktiviteleri için daha fazla kaynak ayırabilmeleri adına bir miktar pazar gücüne sahip olmaları gerekmektedir.

Bankaların pazar gücüne sahip olması gerektiğini ifade eden bilgi-temelli hipotez, ilişki bankacılığı (*relationship banking*) kavramına da atıf yapar. Buna göre, şeffaf olmayan bir firmaya borç vermek, banka ile borç alıcı arasında uzun vadeli bir ilişki kurulmasını gerektirir. Zaman içerisinde

¹³ PETERSEN, M.A. ve R.G. RAJAN (1995), "The Effect of Credit Market Competition on Lending Relationships", *Quarterly Journal of Economics*, No: 110 (2), s. 407-443.

¹⁴ Beck vd. 2003, s.630.

firma hakkında banka tarafından elde edilen bilgi, banka için kendi çıkarını artıran kredi kararları için kullanılabilir. Bu bilgi katı bilgiden (*hard information*) ziyade yumuşak bilgidir (*soft information*). Katı bilgi en genel haliyle, borç alan birimin kredi geçmişi, finansal yeterliliği, sahip olduğu varlıkların değeri hakkındaki bilgileri işlemeye dayalı kredi skoru modeli olarak tanımlanabilir. Yumuşak bilgi ise, sözü edilen bu kredi skoru modelinde görülmeyen, ancak kredi alan birey ile uzun süreli bir ilişki kurulması sayesinde öğrenilebilen bilgiyi ifade eder. Yumuşak bilgi, bankaların şeffaf olmayan firmalar hakkındaki bilgi asimetrisini azaltmasına, onları izleme kapasitesini genişletmesine ve kârlılıklarını artırmasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, bilgi-temelli hipotez, bankaların daha fazla yumuşak bilgi elde etmek için ilişki bankacılığına yönelmeleri ve bunun için de bir miktar pazar gücüne sahip olmalarının gerekliliğini öne sürer. Buna göre bankalar, güvenilirliğinden emin olunmayan riskli bir girişimci ile bir ilişki başlatmanın maliyetine, ancak sahip oldukları pazar gücü yükledikleri maliyetleri sonradan karşılamaya yetecek kadar olursa katlanabilir. Bütün bu argümanları, formel bir modelde ilk kez Petersen ve Rajan¹⁵ dile getirmiştir. Petersen ve Rajan¹⁶, bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkilerinin, borç verme ilişkisine (*lending relationship*) olan etkileri üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazarlara göre, bankacılık piyasası yapısının etkileri tek bir zaman dilimi için değil, firmaların yaşam döngüsü içinde analiz edilmelidir. Yeni kurulmuş ve finansal sıkıntılar yaşayan bir firmanın gelecekteki nakit akımları yüksek olabilirken, hâlihazırdaki nakit akımları düşüktür. Eğer bu firmanın kredi verilebilirliğine rekabetçi bir bankacılık piyasası tarafından sadece mevcut durumuna bakılarak karar veriliyorsa ve firmanın gelecekteki nakit akışları hakkındaki belirsizlik yüksekse, bu firmadan talep edilecek faiz oranı (rekabetçi bir piyasa tarafından istenilecek olsa dahi) yüksek olacaktır. Firmadan istenilen bu yüksek faiz oranı da, firmanın girişimcilik ve yatırım güdülerini bozacak ya da ortadan kaldıracaktır. Öte yandan, tekeli bir banka, sahip olduğu pazar gücü sayesinde firmaları yaşam döngülerinin ilk aşamalarında düşük faiz oranlı krediler vermek suretiyle destekleyerek firmaların yaşam döngülerinde diğer aşamalara ulaşmalarını sağlayabilir.

¹⁵ Petersen ve Rajan 1995, s.409-414.

¹⁶ Petersen ve Rajan 1995, s. 440-441.

Yaşam döngüsünün bu sonraki aşamalarında ise tekeli banka, firmadan daha yüksek faiz oranı talep edebilir. Başka bir deyişle, bankanın sahip olduğu pazar gücü, firma ile bir borç verme ilişkisi kurmasını sağlar ve banka, bu ilişki süresince firma tarafından üretilen değeri dönemler-arası (*intertemporal*) olarak paylaşır.¹⁷ Rekabetçi bir bankacılık piyasasında ise banka, böyle bir ilişki tesis etme yoluna gitmez, çünkü ilk aşamadan sonra başarılı olan firmaların rekabetçi bir bankacılık piyasasında başka bankalar tarafından rahatlıkla cezbedebileceğini bilir.

Bankacılık piyasalarında rekabetin reel ekonomi üzerindeki bir başka olumsuz etkisi, finans piyasalarında ters seçim (*adverse selection*) problemini ağırlaştırmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu önerme, kuramsal olarak Shaffer¹⁸'de gösterilmiştir. Buna göre, bir banka tarafından kredi başvurusu reddedilen bir firma, diğer bankalara başvuru yapmakta ve böylece piyasadaki kredi başvuran havuzu daha da kötüleşmektedir. Shaffer¹⁹'in modeline göre, önceki kredi başvuruları reddedilen düşük-kaliteli başvuruların daha rekabetçi bir bankacılık piyasasında kredi almaları daha olasıdır. Böylelikle, rekabetçi bankalar “kazanmanın laneti”ne (*winner's curse*) maruz kalmaktadır. Kredi başvurusu yapan düşük-kaliteli firmalara kredi verme “hakkı” kazanan bankalar, aslında büyük bir problemle karşı karşıya kalmaktadır. Benzer bir argüman, Marquez²⁰ tarafından da dile getirilmiştir. Marquez²¹'in modelinde, piyasadaki banka sayısı arttıkça, kredi alan firmalar hakkındaki firmaya-özgü bilgi daha dağınık bir hale gelmekte, her bir banka ancak belli miktarda firma hakkında bilgi toplayabilmektedir. Dolayısıyla, bankalar kötü kredi riski ile iyi kredi olasılığını ayırt etmekte zorlanmaktadır. Sonuç olarak ise, ters seçim problemi daha da ağırlaşmakta, ağırlaşan problemle gelen yanlış dağıtım sonucunda ise, ekonomideki büyüme oranı düşüşe geçmektedir.

¹⁷ Benzer bir argüman işgücü piyasası için de verilebilir. Rekabetçi bir işgücü piyasasında, işgücü ile bir ilişki geliştirmedikleri sürece firmaların işgücünü eğitmek için güdüleri daha azdır.

¹⁸ SHAFFER, S. (1998), “The Winner's Curse in Banking”, *Journal of Financial Intermediation*, No: 7(4), s. 359-392.

¹⁹ Shaffer 1998, s. 361-375.

²⁰ MARQUEZ, R. (2002), “Competition, Adverse Selection and Information Dispersion in the Banking Industry”, *Review of Financial Studies*, No: 15(3), s. 901-926.

²¹ Marquez 2002, s. 904-905.

Özetle, yukarıda sözü edilen çalışmaların desteklediği bilgi-temelli hipotezin temel iddiası, monopol kârlarının bankaların daha küçük ve şeffaf olmayan borç alıcılarla alacak ilişkisine girmeleri konusunda güdülerini artırdığıdır. Petersen ve Rajan²²'in ifade ettiği gibi, yoğunlaşmanın yüksek olduğu bankacılık piyasalarında borç verme ilişkileri daha istikrarlı olup daha uzun sürmekte ve bankalar borç alıcı ile olan bu ilişkileri aracılığıyla firmalar hakkında önemli bilgileri elde etme avantajına sahip olmaktadır.

1.3. Değerlendirme

Bankalar ekonomik yapı içerisinde birden fazla işlevi yerine getirirler. Bunların başında kredi arzı ve kredi talebi arasında aracılık yapmak gelmektedir. Bankaların, bunun dışında kendilerine başvuranlardan başarılı olması muhtemel girişimcileri tespit etmek, kredi verdikleri girişimcileri izlemek ve onları disipline etmek gibi fonksiyonları vardır. Eğer bankaların tek işlevi finansal aracılık olsaydı, bankacılık piyasasında pazar gücünün, kredi faiz oranının yükselmesine ve kredi arzının hacimce düşmesine yol açarak reel sektör üzerine olumsuz etkilere yol açacağı rahatlıkla iddia edilebilirdi. Bu durumda, hiçbir kuşku olmaksızın, yapı-performans hipotezinin geçerli olması beklenebilirdi. Ancak, bankaların yukarıda sözü edilen ilave işlevleri göz önüne alındığında, bankacılık piyasasında rekabetin reel ekonomi üzerindeki etkileri hakkındaki tahminler de bilgi-temelli hipotezin öne sürdüğü doğrultuda farklılaşacaktır. Dolayısıyla, bankacılık piyasası yapısının reel ekonomi üzerindeki etkileri değerlendirilirken, iki karşıt olgunun aynı anda etkilerini gösterebileceği dikkate alınmalıdır. Bankacılık piyasasında pazar gücü, bir taraftan bankaların daha yüksek faiz oranı talep ederek kredi arzını daraltmalarına yol açarken, diğer bir taraftan bankaların kredi verecekleri ekonomik birimlerin daha kaliteli olmasına katkıda bulunarak fonları daha etkin bir şekilde dağıtmasını sağlamaktadır. Pazar gücünün her iki etkisinin de, reel sektörün yapısı için farklı sonuçları ortaya çıkarabileceğini söylemek mümkündür. Bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkileri hakkında yapılan çalışmalar da bu görüşü desteklemektedir.

²² Petersen ve Rajan 1995, s. 439-440.

2. BANKACILIK PİYASA YAPISININ REEL EKONOMİYE ETKİLERİ: PAZAR GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ VE GÖRGÜL BULGULAR

Bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkileri üzerinde iki temel kuramsal yaklaşımın tasvir edilmesinden sonra akla gelen ilk soru bu yaklaşımlardan hangisinin görgül geçerliliği olduğudur. Görgül yazında şu ana kadar yapılan çalışmaların sonuçlarında, hem yapı-performans hipotezini hem de bilgi-temelli hipotezi destekleyen bulgulara rastlanmaktadır. Bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerine etkileri üzerine yapıldığı tespit edilen çalışmaların özeti Tablo 1’de sunulmuştur. Her ne kadar bilgi-temelli hipotezi destekleyen çalışmalar olsa da, konu ile ilgili şu ana kadar yapılmış çalışmaların çoğunluğunda yapı-performans hipotezinin desteklendiği görülmektedir.

2.1. Bankacılık Piyasasında Pazar Gücünün Ölçülmesi

Bankacılık piyasasında rekabetin reel ekonomiye etkilerini değerlendirmede birinci adım, bankacılık piyasasındaki pazar gücünü ölçmektir. Piyasa rekabetçi bir yapıya mı sahiptir yoksa piyasada pazar gücü var mıdır? Sonrasında ise reel piyasaların belli göstergeleri piyasa yapısı ile ilişkilendirilerek ampirik sonuçlara ulaşılabilir ve kuramsal yazında ifade edilen hipotezlerden (yapı-performans hipotezi ve bilgi-temelli hipotez) hangisinin geçerli olacağı görülebilir. O halde, bankacılık piyasasında pazar gücü ya da rekabetin nasıl ölçüldüğü önemli hale gelmektedir. Görgül yazında şu ana kadar yapılan çalışmalarda rekabeti ölçmek için beş farklı değişken kullanılmıştır:

- **Yoğunlaşma oranları:** Bu oranlar içinde yaygınlıkla kullanılanlar arasında bankacılık piyasasındaki en büyük 3, 4 veya 5 bankanın pazar paylarının toplamı ve piyasada faaliyet gösteren bankaların pazar paylarının karelerinin toplamıyla hesaplanan Hirschman-Herfindahl endeksi yer almaktadır.
- **H-istatistiği:** Panzar ve Rosse²³ tarafından geliştirilen bu ölçü, en basit haliyle toplam gelirin girdi fiyatlarına duyarlılığını

²³ PANZAR, J.C. ve J.N. ROSSE (1987), “Testing for Monopoly Equilibrium”, *Journal of Industrial Economics*, No: 35(4), s. 443-456.

göstermektedir. H-istatistiğini elde etmek için öncelikle, toplam brüt gelirin bankacılık girdi fiyatlarıyla ve başka kontrol değişkenleriyle ilişkilendirildiği bir regresyon analizi yapılır. Regresyon sonucunda hesaplanan, brüt gelirin girdi fiyatlarına göre esnekliklerinin toplamı H-istatistiğini verir. H-istatistiğinin negatif olması durumunda piyasa yapısının tekelci veya anlaşmalı oligopol yapısına uygun olduğu söylenir. 0 ile 1 arasındaki bir H-istatistiği tekelci rekabete işaret ederken, 1'e eşit olan bir H-istatistiği rekabetçi bir piyasa yapısını gösterir.

- **Lerner endeksi:** Lerner endeksi²⁴ fiyat ile marjinal maliyet arasındaki marjın fiyata bölünmesiyle elde edilmektedir. Bu endeks 0'a eşit olursa piyasada pazar gücünün olmadığı söylenebilir.
- **Bankacılık piyasasında gerçekleştirilen serbestleşme reformları:** Bankacılık piyasasında pazar gücünü doğrudan ölçmektense, piyasada uygulanan serbestleştirme reformları, pazar gücü için bir vekil değişken olarak kullanılmıştır. Burada temel varsayım, serbestleştirme reformu sonrası yerel bankacılık piyasalarına daha fazla bankanın girerek yerleşik bankalarla rekabet edeceği'dir.
- **Bankacılık piyasasında görülen birleşme ve devralmalar:** Bankacılık piyasalarındaki birleşme ve devralmalar piyasadaki yoğunlaşma oranını artırmaktadır. Dolayısıyla, birleşme ve devralmalar da piyasadaki pazar gücü için bir vekil değişken olarak kullanılmaktadır.

Bankacılık piyasasında pazar gücünün tespitinin ardından bir sonraki aşamada reel ekonominin performansını ölçen bir gösterge ile ilişki kurularak hangi hipotezin geçerli olduğu sınanmaktadır.

2.2. Yapı-performans Hipotezini Destekleyen Çalışmalar

Yapı-performans hipotezini destekleyen ilk çalışmalarda bankacılık piyasasındaki pazar gücü doğrudan ölçülmemiş, onun yerine ya yoğunlaşma verisinden faydalanılmış ya da rekabeti artırdığı düşünülen

²⁴ LERNER, A.P. (1934). "The Concept of Monopoly and the Measurement of Monopoly Power", *Review of Economic Studies*, No: 1(3), s. 157–175.

serbestleştirme reformları kullanılmıştır. Jayaratne ve Strahan²⁵, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için eyalet düzeyinde veri kullanarak yaptıkları çalışmada, bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu sonrasında kişi başına gelirdeki ve üretimdeki büyüme oranında önemli ölçüde artış tespit etmişlerdir. Bankacılık piyasalarında yoğunlaşmayı artıran birleşme ve devralmalar üzerine yaptıkları analizde, Berger vd.²⁶ ABD için bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın, KOBİ'lere verilen kredi miktarını azalttığı sonucuna ulaşmıştır. ABD'de bankacılık piyasasında yoğunlaşmayı pazar gücü olarak ele alan bir başka çalışmada, Black ve Strahan²⁷ bankacılık piyasasında yüksek yoğunlaşmanın daha az yeni firma kurulmasına neden olduğunu saptamıştır.

Yapı-performans hipotezini destekleyen ve ABD dışında ülkeleri de analizine dâhil eden ilk çalışma Beck ve diğerleri²⁸'ne aittir. Gelişen ve gelişmekte olan toplam 74 ülke için firma düzeyinde veri kullanan yazarlar, bankacılık piyasasında en büyük 3 bankanın pazar payı toplamını ve rekabetçiliği etkileyen düzenleyici politikaları (reddedilen bankacılık lisansı başvurularının oranları ve bankaların aktiviteleri üzerindeki kısıtlamalar gibi) pazar gücünü ölçen değişkenler olarak kullanmıştır. Yazarların vardığı sonuçlara göre, yoğunlaşma oranının yüksek olduğu bankacılık piyasalarında, firmalar finansman zorluklarıyla karşılaşmaktadır. Ancak, bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın reel sektördeki firmalara etkisi, ülkenin düzenleyici ve kurumsal karakteristikleri ile bankacılık sisteminin sahiplik yapısına göre değişkenlik göstermektedir. Kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYH) yüksek olduğu, kurumların geliştiği, etkin bir kredi kaydının olduğu ve yabancı bankaların pazar paylarının yüksek olduğu ülkelerde, bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın olumsuz etkisi ortadan kaybolmaktadır. Öte yandan kamu bankalarının pazar paylarının yüksek olduğu ve bankacılık sistemine kamu müdahalesinin fazla olduğu

²⁵ JAYARATNE, J. ve P.E. STRAHAN (1996), "The Finance-Growth Nexus: Evidence from Bank Branch Deregulation", *Quarterly Journal of Economics*, No: 111(3), s. 639-670.

²⁶ BERGER, A.N., A. SAUNDERS, J.M. SCALISE ve G.F. UDELL (1998), "The Effects of Bank Mergers and Acquisitions on Small Business Lending", *Journal of Financial Economics*, No: 50(2), s. 187-229.

²⁷ BLACK, S.E. ve P.E. STRAHAN (2002), "Entrepreneurship and Bank Credit Availability", *Journal of Finance*, No: 57(6), s. 2807-2833.

²⁸ Beck vd. 2003, s.633.

ülkelerde bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın reel sektördeki firmalar üzerindeki olumsuz etkisi daha da artmaktadır.

Farklı ülkelerin (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi 29 ülkenin) verilerinin kullanıldığı bir başka araştırmada, Cetorelli²⁹ bankacılık piyasasında pazar gücündeki değişimi en büyük 3 bankanın pazar payları toplamını ve Avrupa'da İkinci Bankacılık Direktifi'nin uygulamaya konulmasını kullanarak ölçmüştür. Yazarın analizinin sonuçlarına göre, bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın daha fazla olduğu ülkelerde, dış finansmana daha fazla ihtiyaç duyan sektörlerde firma büyüklüğü daha fazladır. Ayrıca, bankacılık piyasasındaki pazar gücünü azaltan serbestleştirme reformları, finansal olmayan piyasalarda ortalama firma büyüklüğünü azaltmıştır. Ülkeler arası verilerin kullanıldığı bir başka analize Claessens ve Laeven³⁰'de rastlanmaktadır. Bankacılık sektöründe pazar gücünü ölçmek için Panzar ve Rosse³¹ tarafından geliştirilen H-istatistiğinin kullanıldığı araştırmada, bankacılık sektöründe rekabet artışının, finansal olarak bağımlı endüstrilerin daha hızlı büyümesine yol açtığı bulunmuştur.

Cetorelli ve Strahan³², ABD'de bankacılık piyasalarında uygulanan serbestleştirme reformlarını ve farklı yoğunlaşma ölçülerini kullanarak yaptıkları araştırmada, bankacılık piyasasında azalan pazar gücü ve azalan yoğunlaşma neticesinde hem daha fazla sayıda firmanın piyasaya girdiğini hem de ortalama firma büyüklüğünün düştüğünü bulmuştur. Bununla birlikte, en küçük ölçekte firmaların (5'ten az çalışanı olan) sektördeki bütün firmalara oranının bankacılık piyasasında rekabetle beraber önemli ölçüde arttığı yazarlar tarafından tespit edilmiştir. Öte yandan, bankacılık piyasasında rekabetin reel sektördeki büyük firmalar için bir etkisinin

²⁹ CETORELLI, N. (2004), "Real Effects of Bank Competition", *Journal of Money, Credit, and Banking*, No: 36 (3), s. 543-558.

³⁰ CLAESSENS, S. ve L. LAEVEN (2005), "Financial Dependence, Banking Sector Competition, and Economic Growth", *Journal of the European Economic Association*, No: 3(1), s. 179-207.

³¹ Panzar ve Rosse, 1987, s. 444-447.

³² CETORELLI, N. ve P.E. STRAHAN (2006), "Finance as a Barrier to Entry: Bank Competition and Industry Structure in Local US Markets", *Journal of Finance*, No: 61(1), s. 437-461.

olmadığı görülmüştür. Zira bu firmaların zaten ülke çapında farklı menkul kıymet piyasalarına erişimleri bulunmaktadır.

Fransa'da bankacılık piyasasında 1980'li yılların ortasında yaşanan serbestleşme reformunu kullanarak yaptıkları analizde, Bertrand ve diğerleri³³, bankacılık reformu sonrasında firmaların banka borcunda keskin bir düşüş gözlemlemiştir. Reform sonrasında Fransız bankalarının izleme ve denetleme yetilerinin gelişmiş ve performansı düşük firmaları finansal açıdan kurtarmaları daha az olası hale gelmiştir. Bankalara daha fazla bağımlı olan sektörlerde, piyasadan çıkış oranları artmıştır. Yine bu sektörlerde, net istihdamda bir artış yaşanmış, çalışan başına iş gücü maliyetleri düşmüş ve çalışan başına oluşturulan katma değer artmıştır.

Kerr ve Nanda³⁴, ABD'de firma düzeyinde veri kullanarak yaptıkları analizde, bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu sonrasında girişimcilik oranlarında ve işletmelerin kapatılmasında muazzam artışlar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak kapanan firmaların büyük kısmı, yerleşik firmalar değil yeni işletmelerdir. Giriş oranlarındaki en büyük artış ise kuruluşunu takip eden 3 yıl içerisinde başarısız olan yeni işletmeler için görülmüştür. Bütün bu sonuçlar, yaratıcı yıkımın varlığına atfedilmiştir. Zira yaratıcı yıkım az sayıda başarı hikâyesi ile birlikte çok sayıda başarısızlık vakasını da barındırmaktadır. Kerr ve Nanda³⁵'nin çalışmasında olduğu gibi firma düzeyinde veri kullanan ve bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkanı tanıyan serbestleşme reformunun sonuçlarını analiz eden bir diğer çalışmada ise, Rice ve Strahan³⁶ rekabetin daha yüksek olduğu eyaletlerde kredi maliyetlerinin daha düşük (80-100 baz puan arası) olduğu sonucuna ulaşmıştır.

³³ BERTRAND, M., A. SCHOAR ve D. THESMAR (2007), "Banking Deregulation and Industry Structure: Evidence from the French Banking Reforms of 1985", *Journal of Finance*, No: 62(2), s. 597-628.

³⁴ KERR, W.R. ve R. NANDA (2009), "Democratizing Entry: Banking Deregulations, Financing Constraints, and Entrepreneurship", *Journal of Financial Economics*, No: 94, s. 124-149.

³⁵ Kerr ve Nanda 2009, s. 130-142.

³⁶ RICE, T. ve P.E. STRAHAN (2010), "Does Credit Competition Affect Small-Firm Finance?", *Journal of Finance*, No: 65(3), s. 861-889.

Agostino ve Triveri³⁷, İtalya'da yerel bankacılık piyasalarında pazar gücünü H-istatistiği ile ölçtükleri çalışmada rekabetin daha düşük olduğu bankacılık piyasalarında bankalardan finansman sağlayan KOBİ'lerin, daha rekabetçi bankacılık piyasalarından kredi sağlayan KOBİ'lere göre daha düşük performans sergilediğini bulmuştur.

Moretti³⁸, 15 Avrupa ülkesi (EU 15) ve Avrupa Birliği'ne yeni üye olmuş ülkelerin verilerini kullanarak yaptığı çalışmada, bankacılık piyasasında artan yoğunlaşmanın firmaların satış geliri üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Ülkeler arası verinin kullanıldığı bir başka araştırmada, Liu ve diğerleri³⁹ 23 ülkede 48 sektörün verisini kullanarak yaptıkları analizde rekabetçi ve istikrarlı bir bankacılık piyasasının, endüstriyel büyümede bir artışla ilişkili olduğunu bulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, endüstriyel üretimde büyüme, rekabetçi ve aynı zamanda yoğunlaşmış bankacılık piyasaları ile birlikte artmaktadır.

Bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkilerini ölçerken incelenebilecek değişkenlerden birisi de sektördeki yenilik düzeyidir. Chava ve diğerleri⁴⁰, ABD'de bankalara bir eyalet içinde genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformunun (pazar gücünü artıran bir reform) ve bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformunun (pazar gücünü azaltan bir reform) sonuçlarını analiz ettikleri çalışmada, bankacılıkta pazar gücünü artıran reformların ardından, genç firmalar tarafından yapılan patent başvurularının % 23 azaldığını ve aynı zamanda patentlerin kalitesinin varyansının düştüğünü bulmuştur. Öte yandan, bankacılıkta pazar gücünü azaltan reformlar sonrasında ise, genç firmalar tarafından yapılan patent başvurularının % 17 arttığı ve aynı zamanda patentlerin kalitesinin varyansının arttığı saptanmıştır. Ayrıca,

³⁷ AGOSTINO, M. ve F. TRIVIERI (2010), "Is Banking Competition Beneficial to SMEs? An Empirical Study Based on Italian Data", *Small Business Economics*, No: 35(3), s. 335-355.

³⁸ MORETTI, L. (2012), "Bank Concentration, Private Credit, and Firm Turnover: Evidence from the Enlarged European Union", *Eastern European Economics*, No: 50(5), s. 5-22.

³⁹ LIU, G., A. MIRZAEI ve S. VANDOROS (2014), "The Impact of Bank Competition and Concentration on Industrial Growth", *Economics Letters*, 124(1), s. 60-63.

⁴⁰ CHAVA, S., A. OETTL, A. SUBRAMANIAN ve K.V. SUBRAMANIAN (2013), "Banking Deregulation and Innovation", *Journal of Financial Economics*, No: 109(3), s. 759-774.

bankacılıkta serbestleşmenin inovasyon üzerindeki etkisinin, firmaların görece daha büyük olduğu sektörlerde daha az olduğu bulunmuştur. ABD’de bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformunun sonuçlarının inovasyon üzerindeki etkilerinin incelendiği bir başka çalışmada, Cornaggia ve diğerleri⁴¹ küçük firmaların, yenilikçi projelerini finanse etmek için rekabet sonucu iyileşen kredi koşullarından yararlandığı sonucuna ulaşmıştır.

2.3. Bilgi-temelli Hipotezi Destekleyen Çalışmalar

Kuramsal olarak bilgi-temelli hipotezin temellerini atan Petersen ve Rajan⁴²’ın çalışması, aynı zamanda bu tezin görgül olarak desteklendiği ilk çalışmadır. Bankacılık piyasasında pazar gücünü ölçmek için Hirschman-Herfindahl endeksini kullandıkları çalışmada, Petersen ve Rajan⁴³ ABD’de firma düzeyinde veri kullanarak, ölçek olarak küçük firmaların daha düşük maliyette finansman sağlamasının yoğunlaşmış piyasa yapısına sahip bankacılık piyasalarında daha olası olduğunu bulmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, genç firmalar, piyasadaki rekabetçi faiz oranının altında bir kredi faiz oranı öderken, bankalar daha yaşlı firmalardan piyasadaki rekabetçi oranın üzerinde bir faiz oranı talep etmektedir. Petersen ve Rajan⁴⁴ ile aynı yılda yayımladıkları çalışmada, her ne kadar konu ile alakalı kuramsal bir çerçeveye dayanmasalar da, Jackson ve Thomas⁴⁵ Amerikan imalat sanayinde firmaların kurulma ve büyüme oranlarının, bankacılık piyasasında yoğunlaşma ile pozitif bir ilişki içinde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bilgi-temelli hipotezi destekleyen önemli çalışmalardan birisi de Cetorelli ve Gambera⁴⁶’dır. 41 ülke için endüstri düzeyinde verileri kullanarak

⁴¹ CORNAGGIA, J., Y. MAO, X. TIAN ve B. WOLFE (2015), “Does Banking Competition Affect Innovation?”, *Journal of Financial Economics*, No: 115(1), s. 189-209.

⁴² Petersen ve Rajan 1995, s. 407-443.

⁴³ Petersen ve Rajan 1995, s. 416-439.

⁴⁴ Petersen ve Rajan 1995, s. 407-443.

⁴⁵ JACKSON, J.E. ve A.R. THOMAS (1995), “Bank Structure and New Business Creation Lessons from an Earlier Time”, *Regional Science and Urban Economics*, No: 25(3), s. 323-353.

⁴⁶ CETORELLI, N. ve M. GAMBERA (2001), “Banking Market Structure, Financial Dependence and Growth: International Evidence from Industry Data”, *Journal of Finance*, No: 56 (2), s. 617-648.

yaptıkları araştırmada, yazarlar bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın dışsal finansmana bağımlı olan genç firmaların olduğu endüstrilerin büyümesine olumlu katkıda bulunduğunu tespit etmişlerdir. Ancak söz konusu olumlu etki, kamu bankalarının baskın olduğu bankacılık sistemlerinde ortadan kalkmakta ve genel olarak yoğunlaşma, ülke ekonomisinde dara kaybını artırmaktadır. Zarutskie⁴⁷, ABD’de bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformunu bankacılık piyasasında rekabeti artıran bir ölçü olarak kullandığı çalışmasında, reform sonrasında piyasaya yeni giren firmaların bilançolarında daha az borç kalemi olduğunu ve bu firmaların, borçlarını özsermaye ile ikame ettiğini göstermiştir. Bu firmalar daha büyük finansman kısıtlarıyla karşılaştıkları için, daha az yatırım yapmakta ve daha küçük ölçekli olmaktadır. Firmalar yaşlandıkça ise, daha fazla borç almakta ve daha fazla yatırım yapmaktadır.

ABD’de bankaların firmalara sağladığı kredi düzeyinde yaptığı araştırmada Erel⁴⁸, bankacılık piyasalarındaki birleşme ve devralmaların genel olarak daha düşük faiz oranları aracılığıyla borç alan firmaları olumlu etkilediğini bulmuştur. Dolayısıyla yazarın ulaştığı sonuçlara göre, bankacılık piyasasında birleşme ve devralma yoluyla artan yoğunlaşmanın reel sektör üzerinde olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Benzer şekilde, iktisat tarihi yazınında da değerlendirilebilecek bir başka çalışmada, Mitchener ve Wheelock⁴⁹ 20. yüzyılın başlarında ABD’de bankacılık piyasalarında yoğunlaşmanın imalat sanayi büyümesi üzerinde genellikle olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Şu ana kadar sözü edilen bilgi-temelli hipotezin desteklendiği çalışmalarda bankacılık piyasalarında pazar gücü doğrudan hesaplanmamış, onun yerine ya yoğunlaşma verisi pazar gücü olarak ele alınmış ya da serbestleşme reformları bankacılık piyasasında pazar gücünü azaltan bir değişken olarak kabul edilmiştir. Bankacılık piyasasında pazar gücünün H-istatistiği aracılığıyla ölçüldüğü ve yoğunlaşma değişkenleriyle

⁴⁷ ZARUTSKIE, R. (2006), “Evidence on the Effects of Bank Competition on Firm Borrowing and Investment”, *Journal of Financial Economics*, No: 81(3), s. 503–537.

⁴⁸ EREL, I. (2009), “The Effect of Bank Mergers on Loan Prices: Evidence from the US”, *Review of Financial Studies*, No: 24(4), s. 1068–1101.

⁴⁹ MITCHENER, K.J. ve D.C. WHEELOCK (2013), “Does the Structure of Banking Markets Affect Economic Growth? Evidence from US State Banking Markets”, *Explorations in Economic History*, No: 50(2), s. 161-178.

birlikte ele alındığı bir çalışmada, Hoxha⁵⁰ 37 ülke için endüstri verisi kullanarak yaptığı çözümlemede, dışsal finansman ihtiyacı daha fazla olan endüstrilerin performansının, bankacılık rekabetinin daha düşük ve bankacılık yoğunlaşmasının daha yüksek olduğu ülkelerde daha fazla olduğunu saptamıştır. Pazar gücünün Lerner endeksi aracılığıyla doğrudan ölçüldüğü başka bir güncel çalışmada ise, Inklaar vd.⁵¹ Almanya için firma düzeyinde veri kullanarak yaptıkları analizde bankaların sahip olduğu pazar gücünün, teknik değişimi ve faktör dağılımını etkileyerek küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) büyümesini artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Sonuçlar, bankaların etkin seçim ve risk izlemesi için minimum düzeyde bir marja ihtiyaç duyduğu şeklinde yorumlanmıştır.

2.4. Her İki Hipotezi de Destekleyen Çalışmalar

Şu ana kadar sözü edilen çalışmalar, bilgi-temelli hipotez veya yapı-performans hipotezinden birini desteklerken, bankacılık piyasasında pazar gücünün reel ekonomiye etkileri üzerinde yapılan birkaç çalışma, her iki hipotezin de farklı pazar gücü düzeyleri için geçerli olabileceğini ifade etmektedir. Di Patti ve Dell'Araccia⁵², İtalya'nın 103 farklı bölgesinde 22 farklı endüstri verisi kullanarak yaptıkları çalışmada, bankaların pazar gücü ile yeni firma yaratılması arasında ters-U ilişkisi olduğunu saptamışlardır. Pazar gücünün görece düşük olduğu düzeylerde, pazar gücünün artması yeni firmaların ortaya çıkmasını olumlu etkilerken (bilgi-temelli hipotezi geçerli), belli bir noktadan sonra pazar gücünde artış, firmaların ortaya çıkışında bir azalmaya yol açmaktadır (yapı-performans hipotezi geçerli). Benzer şekilde, Gagliardi⁵³, İtalya'nın 103 farklı bölgesinde 27 endüstri için yaptığı araştırmada, bankacılık piyasasında pazar gücü ve

⁵⁰ HOXHA, I. (2013), "The Market Structure of the Banking Sector and Financially Dependent Manufacturing Sectors", *International Review of Economics and Finance*, No: 27, s. 432-444.

⁵¹ INKLAAR, R., M. KOETTER ve F. NOTH (2015), "Bank Market Power, Factor Reallocation, and Aggregate Growth", *Journal of Financial Stability*, No: 19, s. 31-44.

⁵² DI PATTI, E.B. ve G. DELL'ARICCIA (2004), "Bank Competition and Firm Creation", *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 36(2), s. 225-251.

⁵³ GAGLIARDI, F. (2009), "Banking Market Structure, Creation and Activity of Firms: Early Evidence for Cooperatives in the Italian Case", *Annals of Public and Cooperative Economics*, No: 80(4), s. 605-640.

yeni firmaların kurulma oranı arasında ters U şeklinde bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

2.5. Görgül Çalışmaların Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerine etkileri hakkındaki birçok görgül çalışmadaki gizli varsayımlardan biri de, pazar gücünün etkilerinin borç alıcılar arasında standart olduğudur. Yani, bu gizli varsayıma göre bankaların sahip olduğu pazar gücü, banka kredisi alan/almak isteyen reel sektör firmaları üzerinde ya olumsuz ya da olumlu tek bir etkiye sahiptir. Ancak, önceki bölümlerde sözü edilen bilgi-temelli hipotezin öne sürdüğü “bilgi-temelli etki” ile yapı-performans hipotezinin ortaya koyduğu “yaygın etki”⁵⁴ aynı anda ortaya çıkabilir ve hangisinin daha baskın olduğu eldeki vakaya göre farklılık gösterebilir. Bu durumda, bankacılık piyasasındaki pazar gücü, firmaları her zaman aynı şekilde ve aynı şiddette etkilemeyecektir. Örneğin, bilgi problemlerinin yaygın olduğu durumlarda “bilgi-temelli” etki daha baskın olabilir. Birçok girişimcinin inovatif iş modelleri etrafında kurduğu küçük çaplı işletmelerin olduğu, geçmiş kredi kayıtları ve kredi skorları gibi katı bilginin çok fazla bulunmadığı ekonomik ortamlarda yumuşak bilgi elde edebilmek için bankaların dönemler arası pazar gücüne sahip olmaları arzu edilebilir. Öte yandan, katı bilgiye yaygın bir şekilde kolaylıkla erişilebildiği, büyük şirketlerin baskın olduğu bir ekonomik yapıda bankaların daha şiddetli bir şekilde rekabet etmesi istenebilir. Dolayısıyla, örneklem olarak farklı ekonomik yapıdaki ülkelerin ve endüstrilerin seçildiği, bu ülkelerin farklı zaman dilimlerinde analiz edildiği, bu analizlerde kullanılan verilerin endüstri, firma, kredi veya eyalet düzeylerinde farklılaştığı çalışmaların her biri için “bilgi-temelli etki”nin ya da “yaygın etki”nin öne çıkarak farklı sonuçlara ulaşılması son derece doğaldır.

Bankacılık piyasasında pazar gücünün etkilerinin farklı örneklem için farklı zamanlarda heterojen olmasının yanı sıra, ilgili yazında farklı sonuçlara ulaşılmasının bir başka sebebi ise pazar gücünün ölçülmesine

⁵⁴ Yaygın etkiden maksat standart ekonomi teorisinin pazar gücüne sahip firmalar için yaptığı öngörülerin bankalara uyarlanmasıyla ortaya çıkan etkidir. Bir başka deyişle, pazar gücüne sahip bankanın kredi arzını kısıtlayarak firmalar için kredi maliyetini artırmasıyla ortaya çıkan etki yaygın etkidir.

dair yapılan yanlışlardır. Önceki bölümde ifade edildiği gibi, bankacılık piyasa yapısının reel ekonomiye etkileri üzerine yapılan birçok çalışmada pazar gücünün bir ölçüsü olarak farklı yoğunlaşma değişkenleri (Hirschman-Herfindahl endeksi, en büyük 3 bankanın pazar paylarının toplamı vs) kullanılmıştır. Oysa bankacılık piyasasında yoğunlaşma, bankacılık piyasasında pazar gücünün uygun bir ölçüsü değildir. Zira iktisadî yazın, pazar yapısının banka davranışını mı belirlediği (*Yapı-Eylem-Performans hipotezi*) yoksa pazar yapısının performansın bir sonucu mu olduğu (*Etkin Yapı hipotezi*) konusunda bir sonuca varamamıştır. Ekonomi dilinde ifade edilecek olursa, pazar yapısının içsel olma ihtimali, yoğunlaşmanın pazar gücünün gerçek bir ölçüsü olamayacağı anlamına gelmektedir. Bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın pazar gücünün⁵⁵ iyi bir ölçüsü olmadığı üzerine yapılan görgül çalışmalar da bu düşünceyi desteklemektedir.^{56, 57, 58} Ancak yukarıda da anlatıldığı üzere, bankacılık piyasa yapısının reel ekonomiye etkileri üzerine yapılan birçok çalışmada yoğunlaşma, pazar gücünün bir ölçüsü olarak kullanılmıştır. Yoğunlaşma verisinin pazar gücünü ölçen bir değişken olarak kullanılması yukarıda açıklanan iktisadi argümanlardan ötürü yanlış olabileceğinden, yoğunlaşmayı pazar gücünün yerine kullanan çalışmaların vardıkları sonuçların yorumlanmasında da hatalar ortaya çıkmaktadır. Benzer bir yorum Boone⁵⁹ tarafından ekonomideki sektörlerin geneli için yapılmış ve pazar gücünün ölçülmesinde yoğunlaşma verisinin yerine kâr esnekliği gibi başka göstergelerin kullanılması önerilmiştir.

Bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın pazar gücünün iyi bir ölçüsü olmadığı üzerine yapılan görgül çalışmalar pazar gücünün bir ölçüsü olarak H-istatistiğini kullanmışlardır. Her ne kadar H-istatistiği kuramsal

⁵⁵ Bankaların pazar gücüne sahip olması, bankaların verdikleri kredi miktarını kısıbilmelerine veya borç alanlardan talep ettikleri faiz oranını yukarıda doğru çekebilmelerine karşılık gelmektedir.

⁵⁶ SHAFFER, S. (1993), "A Test of Competition in Canadian Banking", *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 25(1), s. 49-61.

⁵⁷ SHAFFER, S. ve J. DISALVO (1994), "Conduct in a Banking Duopoly", *Journal of Banking and Finance*, No: 18(6), s. 1063-1082.

⁵⁸ CLAESSENS, S. ve L. LAEVEN (2004), "What Drives Bank Competition? Some International Evidence", *Journal of Money, Credit, and Banking*, No: 36(3), s. 563-583.

⁵⁹ BOONE, J. (2008), "A New Way to Measure Competition", *Economic Journal*, No: 118(531), s. 1245-1261.

temellerinin sağlamlığı itibariyle yoğunlaşmaya nazaran pazar gücünü daha doğru ölçse de, H-istatistiği ile ilgili de sıkıntılar bulunmaktadır. Bikker ve diğerleri⁶⁰'nin ayrıntılı ve teknik çalışmasında varılan sonuca göre, bankacılık piyasalarında pazar gücünü ölçmek için H-istatistiğinin hesaplandığı birçok görgül çalışmada, Panzar ve Rosse⁶¹'nin öne sürdüğü teorik çerçeve ile uyumsuzluklar bulunmakta, bunun neticesinde ise hesaplanan H-istatistikleri bankacılık piyasasında rekabetin gerçek düzeyi ile ilgili tam ve doğru bilgi sunmamaktadır. Özetle, bankacılık piyasasında rekabetin ölçülmesinde kullanılan H-istatistiğin hesaplanmasında yeterince dikkatli davranılmaması da hatalı sonuçlara yol açabilmektedir.

Tablo 1'de de özetlendiği gibi, birçok çalışmada bankacılık piyasasında pazar gücünü ölçmek için serbestleştirme reformlarından faydalanılmıştır. Ancak, burada dikkate alınmayan önemli bir husus da, serbestleştirmenin tek başına rekabeti getirmediğidir. Serbestleşme sonucunda rekabetin oluşması, kurumların kalitesi sayesinde mümkün olabilmektedir. Delis⁶²'in yaptığı araştırmaya göre, iyi işleyen ve şeffaf olan hukuki ve bürokratik kurumların olduğu yüksek gelirli ülkelerde 1980 ve 1990lardaki serbestleşme neticesinde bankalar arası rekabet artmıştır. Öte yandan, az gelişmiş ülkelerde bankacılık sektöründe rekabet, bankacılık piyasasında serbestleşme ile birlikte artmamıştır. Dolayısıyla, serbestleştirme reformları da tek başına bankacılık sektöründe pazar gücünü ölçmede yeterli değildir.

Bankacılık piyasalarında pazar gücünün reel ekonomi üzerindeki etkilerini ölçmede karşılaşılan bir başka sorun ise ilgili pazarın tanımlanmasıdır. Ülkeler arası yapılan çalışmalarda ekonominin tamamı ilgili pazar olarak tanımlansa da, bu doğru bir varsayım değildir. Bir ülke içinde bir bölgede faaliyet gösteren firmanın maruz kaldığı banka pazar gücü, sadece o bölgede faaliyetleri olan ve şubeleri bulunan bankaların yerel pazar gücüdür. O bölgede faaliyeti olmayan bankaların, pazar gücü hesaplanırken dikkate alınması yanlı sonuçların ortaya çıkmasına

⁶⁰ BIKKER, J.A., S. SHAFFER ve L. SPIERDIJK (2012), "Assessing Competition with the Panzar-Rosse Model: The Role of Scale, Costs, and Equilibrium", *Review of Economics and Statistics*, No: 94(4), s. 1025-1044.

⁶¹ Panzar ve Rosse 1987, s.444-447.

⁶² DELIS, M.D. (2012), "Bank Competition, Financial Reform, and Institutions: The Importance of Being Developed", *Journal of Development Economics*, No: 97(2), s. 450-465.

neden olacaktır. İlgili pazarın tanımlanması ile ilgili bir başka sıkıntı, pazar yapısının ve rekabet ölçülerinin ürün düzeyinde değil kurumsal düzeyde tanımlanmasıdır. Örneğin, mevduat toplama, borç verme ve ödeme hizmetleri gibi farklı ürün grupları için rekabetin aynı olduğu varsayılmaktadır. Oysa firmaların maruz kaldığı banka pazar gücünün tam ve doğru olarak ölçülebilmesi için, firmaların kullandığı bankacılık hizmetlerinden yola çıkılarak pazar gücünün ölçülmesi gerekmektedir.

Bütün bunların yanı sıra unutulmaması gereken bir gerçek de bankacılık piyasasının, birçok sektörün aksine düzenleyici güçlerin baskın olduğu ve kamu sahipliğinin yaygın olduğu bir piyasa olduğudur. Bankacılık piyasasındaki rekabetçi güçlerin oluşumu, düzenleyici politikardan ve kamu müdahalesinden bağımsız olarak düşünülemez. Dolayısıyla, düzenleyici güçlerle etkileşimini dikkate almadan, kaba ölçülerle bankacılık piyasasında pazar gücünü ölçmek ve arkasından reel sektör üzerindeki etkilerini görmeye çalışmak, resmin tamamını görmeye engel olacaktır. Kısacası, bankacılık piyasasında rekabetin görünmeyen düzenleyici dinamikleri de reel ekonomi üzerindeki etkiler bulunurken hesaba katılmalıdır.

3. SONUÇ

Endüstriyel organizasyonun yaygın kuramları, bankacılık piyasasında azalan pazar gücünün kredilerin miktarını artırdığını ve maliyetini düşürdüğünü ifade etmektedir (*yapı-performans hipotezi*). Öte yandan diğer birtakım kuramlar, bilginin kredi piyasalarında oynadığı role dikkat çekerek, artan rekabetin bilgisel problemleri (ters seçim gibi) daha da kötüleştirerek borç alıcılara kredi arzını azalttığını iddia etmektedir (*bilgi-temelli hipotez*). Görgül yazında, her iki görüş de kendisine destek bulmuştur. Bu çalışmada ilgili görgül yazın taranarak, bankacılık piyasasında pazar gücünün reel ekonomiye etkileri özetlenmiştir. İlgili yazının özeti, “*yapı-performans hipotezi*”nin daha fazla desteklendiğini gösterse de, bankacılık literatürü, karşıt sonuçların da mümkün olabileceğini anlatan ve bu sonuçları anlamamıza yardımcı olan kavramları sunmaya devam etmektedir. Bu kavramlar arasında bilgi asimetrisi ve ilişki bankacılığı yer almaktadır.

İlgili görgül yazının bulgularının özetlenmesinin ve sınıflandırılmasının ardından, bankacılık piyasasında rekabetin ölçülmesi ile ilgili yöntemler ve

problemler tartışılmıştır. Pazar gücünün ölçüleri olarak kullanan değişkenler analiz edilmiş ve bunların eksik yanları üzerinde durulmuştur. Bununla beraber bankacılık piyasası ile ilgili çalışmalarda yapılan pazar tanımı ile ilgili tartışmalı konulara değinilmiştir. Bütün bu tartışma ve analizlerin, gelecekte ülkemizde bankacılık piyasasında pazar gücünün ölçülmesi ve rekabet ile ilgili yapılacak analizlere ışık tutması beklenmektedir.

Ayrıca, bu çalışmanın Türkiye’de bankacılık sektöründeki politika yapıcıları ve rekabet politikası yapıcıları için de önereceği sonuçlar bulunmaktadır. Ülkemizde bankacılık sektöründe rekabetin şiddetinin artırılıp artırılmayacağı ile ilgili tercihler yapılırken, dikkate alınması gereken unsurlardan birisi de reel sektördür. Dolayısıyla, bankacılık sektöründe rekabetle ilgili politikalar tasarlanırken reel sektör üzerine olası etkileri üzerinde de düşünölmelidir.

Bankacılık piyasasındaki pazar gücünün reel ekonomi üzerinde pozitif ya da negatif etkilerinin olması hem kuramsal hem de görgöl yazının ifade ettiği üzere ihtimal dâhilindedir. Söz konusu bu etkinin ülkemizde bilgi-temelli hipotezin ifade ettiği gibi pozitif mi yoksa yapı-performans hipotezinin iddia ettiği gibi negatif mi olacağı bankaların pazar gücünün nasıl bir mekanizma aracılığı ile reel sektörü etkilediği ile ilgilidir. Örneğin, bankalar arası rekabet Türkiye’de firmalar hakkında yumuşak bilginin ortaya çıkarılmasının ve biriktirilmesinin önüne geçmek suretiyle bankalara kredi verilmesinin önünü tıkiyor ve firmaların büyüme fırsatlarını engelliyorsa, bankaların sahip olduğu pazar gücünün bilgi-temelli hipotezin de öne sürdüğü gibi reel ekonomi üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla, bankacılık piyasa yapısının reel ekonomi üzerindeki etkileri hakkında çıkarımda bulunabilmek için öncelikle bankacılık piyasasında pazar gücünün reel ekonomi üzerinde nasıl bir mekanizma aracılığıyla toplam bir etkiye yol açtığı açıklığa kavuşturulmalıdır. Aksi takdirde, bankacılık piyasa yapısında veya pazar gücünde meydana gelecek değişimlerin ne tarz sonuçlara yol açacağını kestirmek mümkün olmamaktadır. Bankacılık piyasalarında son yıllarda yaşanan krizlerle, serbestleştirme dalgalarıyla ve yeniden düzenleme dalgalarıyla yaşanan dönüştürümün, reel sektörün yapısı üzerindeki etkilerini tahmin etmek ve gereken önlemleri almak, ancak yukarıda sözü edilen mekanizmanın tanımlanması ile mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- AGOSTINO, M. ve F. TRIVIERI (2010), "Is Banking Competition Beneficial to SMEs? An Empirical Study Based on Italian Data", *Small Business Economics*, No: 35(3), s. 335-355.
- BECK, T., A. DEMİRĞÜÇ-KUNT ve V. MAKSIMOVIC (2003), "Bank Competition and Access to Finance: International Evidence", *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 36(3), s. 627-648.
- BECK, T., R. LEVINE ve N. LOAYZA (2000), "Finance and the Sources of Growth", *Journal of Financial Economics*, No: 58, s. 261-300.
- BERGER, A.N., A. SAUNDERS, J.M. SCALISE ve G.F. UDELL (1998), "The Effects of Bank Mergers and Acquisitions on Small Business Lending", *Journal of Financial Economics*, No: 50(2), s. 187-229.
- BERTRAND, M., A. SCHOAR ve D. THESMAR (2007), "Banking Deregulation and Industry Structure: Evidence from the French Banking Reforms of 1985", *Journal of Finance*, No: 62(2), s. 597-628.
- BIKKER, J.A., S. SHAFFER ve L. SPIERDIJK (2012), "Assessing Competition with the Panzar-Rosse Model: The Role of Scale, Costs, and Equilibrium", *Review of Economics and Statistics*, No: 94(4), s. 1025-1044.
- BLACK, S.E. ve P.E. STRAHAN (2002), "Entrepreneurship and Bank Credit Availability", *Journal of Finance*, No: 57(6), s. 2807-2833.
- BOONE, J. (2008), "A New Way to Measure Competition", *Economic Journal*, No: 118(531), s. 1245-1261.
- CETORELLI, N. (2004), "Real Effects of Bank Competition", *Journal of Money, Credit, and Banking*, No: 36(3), s. 543-558.
- CETORELLI, N. ve M. GAMBERA (2001), "Banking Market Structure, Financial Dependence and Growth: International Evidence from Industry Data", *Journal of Finance*, No: 56(2), s. 617-648.
- CETORELLI, N. ve P.E. STRAHAN (2006), "Finance as a Barrier to Entry: Bank Competition and Industry Structure in Local US Markets", *Journal of Finance*, No: 61(1), s. 437-461.
- CHAVA, S., A. OETTL, A. SUBRAMANIAN ve K.V. SUBRAMANIAN (2013), "Banking Deregulation and Innovation", *Journal of Financial Economics*, No: 109(3), s. 759-774.
- CLAESSENS, S. ve L. LAEVEN (2004), "What Drives Bank Competition? Some International Evidence", *Journal of Money, Credit, and Banking*, No: 36(3), s. 563-583.

- CLAESSENS, S. ve L. LAEVEN (2005), “Financial Dependence, Banking Sector Competition, and Economic Growth”, *Journal of the European Economic Association*, No: 3(1), s. 179-207.
- CORNAGGIA, J., Y. MAO, X. TIAN ve B. WOLFE (2015), “Does Banking Competition Affect Innovation? ”, *Journal of Financial Economics*, No: 115(1), s. 189-209.
- DELIS, M.D. (2012), “Bank Competition, Financial Reform, and Institutions: The Importance of Being Developed”, *Journal of Development Economics*, No: 97(2), s. 450–465.
- DEMİRĞÜÇ-KUNT, A. ve V. MAKSIMOVIC (1998), “Law, Finance, and Firm Growth”, *Journal of Finance*, No: 53, s. 2107-2137.
- DI PATTI, E.B. ve G. DELL'ARICCIA (2004), “Bank Competition and Firm Creation”, *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 36(2), s. 225-251.
- EREL, I. (2009), “The Effect of Bank Mergers on Loan Prices: Evidence from the US”, *Review of Financial Studies*, No: 24(4), s. 1068–1101.
- GAGLIARDI, F. (2009), “Banking Market Structure, Creation and Activity of Firms: Early Evidence for Cooperatives in the Italian Case”, *Annals of Public and Cooperative Economics*, No: 80(4), s. 605-640.
- GUZMAN, M. (2000), “Bank Structure, Capital Accumulation, and Growth: A Simple Macroeconomic Model”, *Economic Theory*, No: 16(2), s. 421-455.
- HOXHA, I. (2013), “The Market Structure of the Banking Sector and Financially Dependent Manufacturing Sectors”, *International Review of Economics and Finance*, No: 27, s. 432-444.
- INKLAAR, R., M. KOETTER ve F. NOTH (2015), “Bank Market Power, Factor Reallocation, and Aggregate Growth”, *Journal of Financial Stability*, No: 19, s. 31-44.
- JACKSON, J.E. ve A.R. THOMAS (1995), “Bank Structure and New Business Creation Lessons from an Earlier Time”, *Regional Science and Urban Economics*, No: 25(3), s. 323-353.
- JAYARATNE, J. ve P.E. STRAHAN (1996), “The Finance-Growth Nexus: Evidence from Bank Branch Deregulation”, *Quarterly Journal of Economics*, No: 111(3), s. 639–670.
- KERR, W.R. ve R. NANDA (2009), “Democratizing Entry: Banking Deregulations, Financing Constraints, and Entrepreneurship”, *Journal of Financial Economics*, No: 94, s. 124–149.

- LERNER, A.P. (1934). "The Concept of Monopoly and the Measurement of Monopoly Power", *Review of Economic Studies*, No: 1(3), s. 157-175.
- LEVINE, R. (1997), "Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda", *Journal of Economic Literature*, No: 35(2), s. 688-726.
- LEVINE, R., N. LOAYZA ve T. BECK (2000), "Financial Intermediation and Growth: Causality and Causes", *Journal of Monetary Economics*, No: 46 (1), s. 31-77.
- LIU, G., A. MIRZAEI ve S. VANDOROS (2014), "The Impact of Bank Competition and Concentration on Industrial Growth", *Economics Letters*, 124(1), s. 60-63.
- MARQUEZ, R. (2002), "Competition, Adverse Selection and Information Dispersion in the Banking Industry", *Review of Financial Studies*, No: 15(3), s. 901-926.
- MILES, D., A. SCOTT ve F. BREEDON (2012), *Macroeconomics: Understanding the Global Economy*, Second Edition, John Wiley & Sons, West Sussex, UK.
- MITCHENER, K.J. ve D.C. WHEELOCK (2013), "Does the Structure of Banking Markets Affect Economic Growth? Evidence from US State Banking Markets", *Explorations in Economic History*, No: 50(2), s. 161-178.
- MORETTI, L. (2012), "Bank Concentration, Private Credit, and Firm Turnover: Evidence from the Enlarged European Union", *Eastern European Economics*, No: 50(5), s. 5-22.
- PAGANO, M. (1993), "Financial Markets and Growth. An Overview", *European Economic Review*, No: 37, s. 613-622.
- PANZAR, J.C. ve J.N. ROSSE (1987), "Testing for Monopoly Equilibrium", *Journal of Industrial Economics*, No: 35(4), s. 443-456.
- PETERSEN, M.A. ve R.G. RAJAN (1995), "The Effect of Credit Market Competition on Lending Relationships", *Quarterly Journal of Economics*, No: 110 (2), s. 407-443.
- REKABET KURUMU (2010), *Rekabet Terimleri Sözlüğü*, Rekabet Kurumu, Ankara.
- RICE, T. ve P.E. STRAHAN (2010), "Does Credit Competition Affect Small-Firm Finance?", *Journal of Finance*, No: 65(3), s. 861-889.
- ROSEN, R.J. (2004), "Comment on "Real Effects of Bank Competition" by Nicola Cetorelli", *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 36(3), s. 559-562.

- SCHUMPETER, J. (1942), *Capitalism, Socialism and Democracy*, Harper, New York, US.
- SHAFFER, S. (1993), “A Test of Competition in Canadian Banking”, *Journal of Money, Credit and Banking*, No: 25(1), s. 49-61.
- SHAFFER, S. (1998), “The Winner’s Curse in Banking”, *Journal of Financial Intermediation*, No: 7(4), s. 359-392.
- SHAFFER, S. ve J. DISALVO (1994), “Conduct in a Banking Duopoly”, *Journal of Banking and Finance*, No: 18(6), s. 1063–1082.
- ZARUTSKIE, R. (2006), “Evidence on the Effects of Bank Competition on Firm Borrowing and Investment”, *Journal of Financial Economics*, No: 81(3), s. 503–537.

Tablo 1: Bankacılık Piyasasının Reel Sektör Üzerindeki Etkileri Hakkındaki Görgül Yazın

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dîlîmi	Veri	Rekabet Ölüçüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Di Patti ve Dell'Ariccia (2004)	İtalya'nın 103 farklı bölgesinde 22 endüstri	1996-1999	Endüstri düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> Herfindahl endeksi 1 – (Herfindahl endeksindeki değişim) Bankaların, orijinal olarak yerel piyasada tuttukları depozitelerin pazar payı Bankanın pazar payındaki değişimin mutlak değeri / 2 1 - (Bankanın pazar payındaki değişimin mutlak değeri / 2) Bir yılda bir bölgede ilk kez açılan şube sayısı Bir yılda bir bölgede birleşme veya devralma yoluyla ilk kez açılan şube sayısı 	<ul style="list-style-type: none"> Bankaların pazar gücü ile yeni firmaların kurulması arasında ters U ilişkisi var. Pazar gücünün görece düşük olduğu düzeylerde, pazar gücünün artması yeni firmaların ortaya çıkmasını olumlu etkilemekte. Ancak, belli bir noktadan sonra pazar gücünde artış, firmaların ortaya çıkışında bir azalmaya yol açmakta. Bankacılıkta pazar gücünün yeni firmaların ortaya çıkışına olan etkisi şeffaflıklarına bağlı olarak sektörler arasında farklılık göstermektedir. Pazar gücünün yeni firmaların ortaya çıkışına pozitif etkisinin olduğu aralıklarda, söz konusu pozitif etki daha az şeffaf olan endüstriler için daha yüksektir. 	<p>Belli bir pazar gücü düzeyine kadar bilgi-temelli hipotez, o düzeyin daha üzerinde ise yapı-performans hipotezi</p>

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dîlmi	Veri	Rekabet Ölçüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Gagliardi (2009)	İtalya'nın 103 farklı bölgesinde 27 endüstri	1998-2003	Endüstri düzeyinde	Herfindahl-Hirschmann endeksi	<ul style="list-style-type: none"> Bankacılık piyasasında pazar gücü ve firmaların ortaya çıkış oranı arasında ters U şeklinde bir ilişki var. Bankaların pazar gücü belli bir aşamaya kadar yeni firmaların kurulmasına olumlu katkıda bulunurken, bir eşiği geçtikten sonra yeni firmaların ortaya çıkışına negatif etki etmekte. 	Belli bir pazar gücü düzeyine kadar bilgi-temelli hipotez, o düzeyin daha üzerinde ise yapı-performans hipotezi
Inklaar vd. (2015)	Almanya	1996-2006	Firma düzeyinde	Lerner Endeksi	<ul style="list-style-type: none"> Bankaların sahip olduğu pazar gücü, teknik değişimi ve faktör dağılımını etkileyerek KOBİ'lerin büyümesini artırmakta. Büyüme etkileri daha şeffaf KOBİ'ler için daha yüksek. Bankaların, etkin seçim ve risk izlemesi için minimum düzeyde bir marjla ihtiyacı var. Bankaların pazar gücünün büyüme ve büyümenin bileşenleri üzerindeki pozitif etkisi, yoğunlaşma oranının yüksek olduğu reel sektörlerde daha yüksektir. 	Bilgi-temelli hipotez

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dilimi	Veri	Rekabet Ölçüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Mitchener ve Wheelock (2013)	ABD	1899-1929	Endüstri düzeyinde	En büyük dört bankanın pazar payı	Bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın imalat sanayi büyümesi üzerinde genellikle olumlu etkisi tespit edilmiş	Bilgi-temelli hipotez
Zarutskie (2006)	ABD	1987-1998	Firma düzeyinde	Bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu (pazar gücünü azaltan bir reform)	Bankacılık piyasasındaki reform sonrası: <ul style="list-style-type: none"> • Piyasaya yeni giren firmaların (ki bunlar için büyük bilgi asimetrisi vardır) bilançolarında daha az borç kalemi var. Bu firmalar, borcu özsermaye ile ikame etmekte. Bu firmalar daha büyük finansman kısıtlarıyla karşılaştıkları için, daha az yatırım yapmakta, daha küçük ölçekli olmakta ve varlıklar üzerinde daha yüksek getiri elde etmekte. Firmalar yaşlandıkça (ve bilgi asimetrisi azaldıkça), söz konusu etki düşmekte. Örnekteki en eski firmalar daha fazla borç almakta ve daha fazla yatırım yapmaktadır. 	Bilgi-temelli hipotez
Erel (2011)	ABD	1987-2003	Kredi düzeyinde	Bankacılık piyasasındaki birleşmeler veya devralmalar	• Genel olarak, banka birleşmeleri daha düşük faiz oranları aracılığıyla, borç alıcıları olumlu etkilemiş.	Bilgi-temelli hipotez

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dilimi	Veri	Rekabet Öçüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Hoxha (2013)	37 ülke	1994-2006	Endüstri düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> Panzar ve Rosse (1987) tarafından geliştirilen H istatistiği En büyük 5 bankanın varlıklarının toplam varlıklara oranı Hirschman-Herfindahl endeksi 	<ul style="list-style-type: none"> Dışsal finansman ihtiyacı daha fazla olan endüstrilerin performansı, bankacılık rekabetinin daha düşük ve bankacılık yoğunlaşmasının daha yüksek olduğu ülkelerde daha fazla. 	Bilgi-temelli hipotez
Cetorelli ve Gambera (2001)	41 ülke	1989-1996	Endüstri düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> En büyük üç bankanın pazar payı En büyük beş bankanın pazar payı 	Bankacılık piyasasında yoğunlaşma ülke ekonomisinde dara kaybını artırırken, dışsal finansmana bağımlı olan genç firmaların olduğu endüstrilerin büyümesine olumlu katkıda bulunmakta. Ancak söz konusu olumlu etki, kamu bankalarının baskın olduğu bankacılık sistemlerinde ortadan kalkmaktadır.	Bilgi-temelli hipotez
Petersen ve Rajan (1995)	ABD	1988-1989	Firma düzeyinde	Hirschman-Herfindahl endeksi	<ul style="list-style-type: none"> Küçük firmaların daha düşük maliyetle finansman sağlaması yoğunlaşmış bankacılık piyasalarında daha olası. Firma genç ise, rekabetçi faiz oranının altında bir faiz oranı öderken, yaşlı firmalardan piyasadaki rekabetçi faiz oranının üzerinde bir faiz oranı talep edilmekte. 	Bilgi-temelli hipotez

Yazarlar	Örneklemler	Zaman Dili	Veri	Rekabet Ölçütü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Jackson ve Thomas (1995)	ABD	1969-1976	Endüstri düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> En büyük 5 bankanın varlıklarının toplam varlıklara oranı En büyük üç bankanın pazar payı Rekabetçiliğini etkileyen düzenleyici politikalar (reddedilen bankacılık lisansı başvurularının oranları ve bankaların aktiviteleri üzerindeki kısıtlamalar gibi) 	<p>İmalat sanayinde firmaların kurulma ve büyüme oranları, bankacılık piyasasında yoğunlaşma ile pozitif bir ilişki içinde.</p> <ul style="list-style-type: none"> Yoğunlaşma oranı yüksek bankacılık piyasalarında, firmalar finansman zorluklarıyla karşılaşmakta. Söz konusu olumsuz etki, küçük ölçekli firmalar için daha şiddetli. Bankacılık piyasasının yoğunlaşmasının etkisi, ülkenin düzenleyici ve kurumsal karakteristikleri ile bankacılık sisteminin sahiplik yapısına göre değişkenlik göstermekte. Kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYH) yüksek olduğu, kurumların geliştiği, etkin bir kredi kaydının olduğu ve yabancı bankaların pazar paylarının yüksek olduğu ülkelerde, bankacılık piyasasının yoğunlaşmasının olumsuz etkisi ortadan kaybolmaktadır. Kamu bankalarının pazar paylarının yüksek olduğu, bankacılık sistemine kamu müdahalesinin fazla olduğu ülkelerde bankacılık piyasasının yoğunlaşmasının firmalar üzerindeki olumsuz etkisi daha da artmaktadır. 	Bilgi-remelli hipotez
Beck vd. (2003)	Gelişen ve gelişmekte olan 74 ülke	1999-2000	Firma düzeyinde		<ul style="list-style-type: none"> Bankacılıkta pazar gücünün artması genç firmaların inovasyon düzeyi ve riskini azaltmakta. Pazar gücünün artışı, genç firmalar tarafından yapılan patent başvurularını % 23 azaltıyor ve aynı zamanda patentlerin kalitesinin varyansını düşürüyor. Bankacılıkta pazar gücünün azalması genç firmalar tarafından yapılan patent başvurularını % 17 artırıyor ve aynı zamanda patentlerin kalitesinin varyansını artırıyor. Bankacılıkta pazar gücünün azalmasıyla ortaya çıkan inovasyondaki artış büyümede de bir artışa neden olmakta ve söz konusu etki en az 8 yıl sürmekte. Bankacılıkta serbestleşmenin inovasyon üzerindeki etkisi, firmaların görece daha büyük olduğu sektörlerde daha az. 	Yapı-performans hipotezi
Chava vd. (2013)	ABD	1970-2005	Eyalet düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> Bankalara bir eyalet içinde genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu (pazar gücünü artırıyor) Bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu (pazar gücünü azaltıyor) 		Yapı-performans hipotezi

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dilimi	Veri	Rekabet Ölçüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Moretti (2012)	EU-15 ülkeleri ve yeni üye ülkeler	2001-2005	Endüstri düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> En büyük üç bankanın pazar payı En büyük beş bankanın pazar payı Hirschman-Herfindahl endeksi 	<ul style="list-style-type: none"> Bankacılık piyasasında yoğunlaşma, kredi piyasası yeterince büyük olduğunda firmaların satış geliri üzerinde negatif bir etkiye sahip. 	Yapı-performans hipotezi
Bertrand vd. (2007)	Fransa	1978-1999	Firma düzeyinde	Fransız bankacılık sektöründe 1980'li yılların ortasında yaşanan serbestleşme reformu	<p>Bankacılık reformu sonrasında,</p> <ul style="list-style-type: none"> firmaların banka borcunda keskin bir düşüş görülmüş (özellikle de kötü performanslı firmalar için). bankalara daha bağımlı sektörlerde sermaye maliyetinde bir artış görülmüş. bankaların, performanslarında olumsuz şok yaşayan firmalara kredileri uzatma konusunda isteksiz olduğu görülmüş. bankaların izleme ve denetleme yetilerinin geliştiği görülmüş. bankaların performansı düşük firmaları finansal açıdan kurtarması daha az olası. bankalara daha fazla bağımlı olan firmalar, maliyeti minimize edici tedbirleri almış. bankalara daha fazla bağımlı olan sektörlerde, piyasadan çıkışı oranları artmış bankalara bağımlı olan sektörlerde net istihdamda bir artış yaşanmış, çalışan başına iş gücü maliyetleri düşmüş ve çalışan başına oluşturulan katma değer artmış. bankalara bağımlı sektörlerde performansı yüksek firmaların daha yüksek pazar paylarına hükmettiği görülmüş ürün piyasalarında yoğunlaşmanın reform sonrasında düştüğü görülmüş 	Yapı-performans hipotezi

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dilimi	Veri	Rekabet Ölçütü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Cornaggia vd. (2015)	ABD	1976-2006	Eyalet düzeyinde	Bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu (pazar gücünü azaltan bir reform)	<ul style="list-style-type: none"> Bankacılık piyasasında rekabet artışı eyaletlerin inovasyon çıkıtısında bir düşüŖe yol açmakta. Eyaletler arası banka Ŗubesi açmaya tamamen açık olan eyaletlerde serbestleşmeden 3 yıl sonra eyaletler arası Ŗube açmanın en fazla kısıtlamaya tabi olduğu eyaletlere göre % 30,8 daha az patent başvurusu yapılmıŖ. Eyaletler arası banka Ŗubesi açmaya tamamen açık olan eyaletlerde serbestleşmeden 3 yıl sonra eyaletler arası Ŗube açmanın en fazla kısıtlamaya tabi olduğu eyaletlere göre % 23,2 daha az patentlere atıf yapılmıŖ. Patentler, özel firmalar tarafından ve halka açık firmalar tarafından alınan olarak ayrıldığında, özel firmaların serbestleşme sonrasında inovasyon çıkıtısında bir artış olduğu gözlemlenmiŖ. Özel küçük firmalar, yenilikçi projelerini finanse etmek için rekabet sonucu iyileŖen kredi koŖullarından yararlanmakta 	Yapı-performans hipotezi

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dilimi	Veri	Rekabet Ölçütü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Rice ve Strahan (2010)	ABD	1987-2003	Firma düzeyinde	Bankaların eyalet sınırları arasında şube açmasındaki kısıtlamalardaki farklılıklar	Kısıtlamaların daha az olduğu ve rekabetin daha yüksek olduğu eyaletlerde kredi maliyetleri (80-100 baz puan arası) daha düşük	Yapı-performans hipotezi
Kerr ve Nanda (2009)	ABD	1976-2001	Firma düzeyinde	Bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu (pazar gücünü azaltan bir reform)	Bankacılık piyasasındaki reform sonrası: <ul style="list-style-type: none"> Girişimcilik oranlarında ve işletmelerin kapatılmasında muazzam artışlar görülmüş. Ancak kapanan firmaların büyük kısmı, yerleşik firmalar değil yeni işletmeler. Girişim firmalarındaki en büyük artış ise kuruluşunu takip eden 3 yıl içerisinde başarısız olan yeni işletmeler için görülmüş. 	Yapı-performans hipotezi
Claessens ve Laeven (2005)	41 ülke	1980-1990	Endüstri ve ülke düzeyinde	Panzar ve Rosse (1987) tarafından geliştirilen H-istatistiği	Bankacılık sektöründe yoğunlaşmanın endüstriyel sektörlerde büyüme üzerine herhangi bir olumlu etkisi bulunmamış. <ul style="list-style-type: none"> Bankacılık sektöründe rekabet artışı, finansal olarak bağımlı endüstrilerin daha hızlı büyümesine yol açmakta. 	Yapı-performans hipotezi

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dilimi	Veri	Rekabet Ölçüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Cetorelli ve Strahan (2006)	ABD	1977-1994	Endüstri düzeyinde	Uygulanan serbestleşme reformları ve yoğunlaşma ölçüleri	<ul style="list-style-type: none"> Bankacılık piyasasındaki coğrafi yayılımın önünde daha gevşek kısıtlamalar ve daha düşük yoğunlaşma hem daha fazla sayıda firmanın piyasaya girmesine hem de ortalama firma büyüklüğünün düşmesine yol açmış. En küçük ölçekte firmaların (5'ten az çalışanı olan) oranının bankacılık piyasasında rekabete beraber önemli ölçüde arttığı görülmüş. Bankacılık piyasasında rekabetin büyük firmalar için bir etkisinin olmadığı görülmüş, zira bu firmaların ülke çapında farklı menkul kıymet piyasalarına erişimleri bulunmaktaydı. 	Yapı-performans hipotezi
Agostino ve Trivieri (2010)	İtalya	1995-2003	Firma düzeyinde	Panzar ve Rosse (1987) tarafından geliştirilen H-istatistiği	<p>Rekabetin daha düşük olduğu bankacılık piyasalarında bankalardan finansman sağlayan KOBİ'ler, daha rekabetçi bankacılık piyasalarından kredi sağlayan KOBİ'lere göre daha düşük performans göstermekte.</p> <ul style="list-style-type: none"> Bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın daha fazla olduğu ülkelerde, dış finansmana daha fazla ihtiyaç duyan sektörlerde firma büyüklüğü daha fazla. Bankacılık piyasasındaki rekabeti artıran serbestleştirme, finansal olmayan piyasalarda ortalama firma büyüklüğünü azaltmış. 	Yapı-performans hipotezi
Cetorelli (2004)	29 OECD ülkesinde 27 imalat sektörü	1990-1997	Endüstri düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> İkinci Bankacılık Direktifi'nin (Second Banking Directive) uygulamaya konulması En büyük 3 bankanın pazar payları toplamı 	<ul style="list-style-type: none"> Bankacılık piyasasında yoğunlaşmanın daha fazla olduğu ülkelerde, dış finansmana daha fazla ihtiyaç duyan sektörlerde firma büyüklüğü daha fazla. Bankacılık piyasasındaki rekabeti artıran serbestleştirme, finansal olmayan piyasalarda ortalama firma büyüklüğünü azaltmış. 	Yapı-performans hipotezi

Yazarlar	Örnekleme	Zaman Dili	Veri	Rekabet Ölçüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Liu vd. (2015)	23 ülke ve 48 sektör	1993-2007	Endüstri düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> • Ülke düzeyinde en büyük 5 bankanın varlıklarının toplam varlıklara oranı • Bankanın pazar payındaki büyümenin bankanın maliyet etkinliğinde değişime duyarlılığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Rekabetçi ve istikrarlı bir bankacılık piyasası, endüstriyel büyümede bir artışla ilişkili. • Bankacılık piyasasında yoğunlaşma endüstriyel üretimdeki büyüme oranında bir artışla ilişkili. • Endüstriyel üretimde büyüme, rekabetçi ve aynı zamanda yoğunlaşmış bankacılık piyasaları ile birlikte artmaktadır. • Rekabetçi büyük bankalar ekonomik büyümeyi teşvik etmekte. 	Yapı-performans hipotezi
Black ve Strahan (2002)	ABD	1976-1994	Eyalet düzeyinde	<ul style="list-style-type: none"> • Hirschman-Herfindahl endeksi 	Bankacılık piyasasında yüksek yoğunlaşma daha az yeni firma kurulmasına neden olmakta, özellikle de düzenlenmiş bankacılık piyasalarının olduğu eyalet ve dönemlerde.	Yapı-performans hipotezi

Yazarlar	Örneklem	Zaman Dîlimi	Veri	Rekabet Ölçütüsü	Sonuçlar	Desteklenen Hipotez
Jayaratne ve Strahan (1996)	ABD	1972-1992	Eyalet düzeyinde	Bankalara eyalet sınırları arası genişleme imkânı tanıyan serbestleşme reformu (pazar gücünü azaltan bir reform)	Bankacılık piyasasındaki reform sonrası: • Kişi başına gelirdeki ve üretimdeki büyüme oranında önemli ölçüde artış görülmekte.	Yapı-performans hipotezi
Berger vd. (1998)	ABD	1980-1995	Kredi düzeyinde	Bankacılık piyasalarındaki birleşmeler veya devralmalar	Bankacılık piyasasında yoğunlaşma, KOBİ'lere verilen kredi miktarını azaltmakta.	Yapı-performans hipotezi